

Suomen kestävän kehityksen toimikunta, kokous 3/2010

Keskiviikkona 13.10.2010 klo 10.30 - 12.30

Säätytalo, Helsinki (Snellmaninkatu 9-11)

TEEMA: Paikallisista aloitteista yhteiseksi kestävän kehityksen ratkaisuksi

PÖYTÄKIRJA:

1) Kokouksen avaus

Puheenjohtaja, työministeri **Anni Sinnemäki** avasi kokouksen. Hän nosti esille kolme ilmoitusasiaa.

1) Toimikunnan evästyspaperi seuraavaan hallitusohjelmaan

Sinnemäki kertoi, että toimikunnan sihteeristössä luonnostellaan parhaillaan ensimmäistä versiota Suomen keke-toimikunnan keskeisiksi viesteiksi tuleviin hallitusohjelmaneuvoitteluihin. Tavoitteena on laatia tiivis esitys aloitteista, toimista ja prosesseista, joihin tulevan hallituksen halutaan tarttuvan kestävän kehityksen edistämiseksi Suomessa. Esitys valmistellaan niin, että toimikunta voisi hyväksyä sen viimeistään vuoden 2011 ensimmäisessä kokouksessaan.

Toimikunnan jäsentahoilla on mahdollisuus kommentoida esitystä syksyn aikana. Pj. totesi, että paperiin ei ole tarkoitus nostaa esiin ajankohtaisia yhteiskunnallisia ongelmia, vaan löytää ehdotuksia toimenpiteiksi, jotka olisivat kaikkien osapuolten hyväksyttävissä. Ensimmäinen ehdotusluonnos on määrä saada kommenteille lokakuun loppuun 2010 mennessä. Pääsihteeristö hoitaa asiaa ja antaa tarvittavat lisäohjeistukset.

2) YK:n kestävän kehityksen konferenssin (Rio+20) kansallinen seminaari 16.12.2010 klo 11.30-16.00

Puheenjohtaja kertoi, että keke-toimikunta järjestää globaalia Rio+20 – konferenssia valmisteleavan kansallisen seminaarin torstaina 16.12.2010 klo 11.30-16.00 Helsingissä. Seminaarin tavoitteena on toimia kansallisena keskustelutilaisuutena, jossa yhteiskunnan eri toimijoille tarjotaan mahdollisuus esittää näkemyksiä sekä konferenssin tavoitteista yleisesti että kahden pääteeman tavoitteista ja sisältöelementeistä erityisesti. Seminaarin viestit toimitetaan UM:n valmistelukomitean käyttöön Suomen kantoja muotoiltaessa. Pääsihteeristö lähettää toimikunnalle lisätietoa seminaarista lähiviikkoina.

3) Hyvinvoinnin ja ympäristön kehityksen mittaaminen talouskasvun rinnalla (Hymy-hanke)

Valtioneuvoston kanslia on asettanut kehittämishankkeen, jossa etsitään mahdollisuuksia laajentaa hyvinvoinnin mittaamista nykyisistä, lähinnä talouteen keskittyvistä avainlukuista myös inhimillisen hyvinvoinnin ja ympäristön tilan paremmin huomioon ottaviin indikaattoreihin. Uusien mittareiden tarkastelun ohella hankkeen keskeinen tavoite on tehdä ehdotuksia toimista, joilla laajempi hyvinvointinäkökulma saadaan otettua aidosti julkiseen keskusteluun ja poliittiseen

päätöksentekoon. Hankkeen toimikausi on toukokuun loppuun 2011. Toimikunnan pääsihteeri Sauli Rouhinen on hankkeen ohjausryhmässä.

Keke-toimikunta seuraa hankkeen edistymistä. Ehdotettiin, että hyvinvoinnin mittaaminen otetaan toimikunnan kokouksen pääteemaksi vuoden 2011 ensimmäiseen kokoukseen helmikuussa. Tällöin voitaisiin myös pyytää HYMY-ryhmältä katsausta hankkeen tilanteeseen ja työhön. Lisäksi pääsihteeri Rouhinen kertoi lyhyesti kansainvälisestä Sustainable Society Indeksistä (SSI), jossa Suomi on menestynyt hyvin.

2) Maankäytön suunnittelu, luonnonarvot ja hyvä elämä

Ympäristöministeri **Paula Lehtomäki** totesi omassa puheenvuorossaan, että yhteisillä ratkaisuilla voidaan tukea hyvää elämää, asuivatpa ihmiset missä tahansa. Suomen aluerakenteen vallitsevana kehityssuuntana on ollut väestön keskittyminen suurempiin kaupunkiseutuihin. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta keskeistä onkin, pystytäänkö kaupunkiseutujen kasvua ohjaamaan kestäväällä tavalla. Tähän asti väestön kasvu on purkautunut liiaksi yhdyskuntarakenteen hajautumisena, jossa jokapäiväisen elämän kohteet; asuinpaikka, työpaikka ja palvelut ajautuvat kauaksi toisistaan. Hajautunut yhdyskuntarakenne puolestaan lisää henkilöautoliikennettä ja heikentää joukkoliikenteen toimintamahdollisuuksia ja näiden myötä lisää kasvihuonepäästöjä. Ministeri Lehtomäki totesi, että valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa pyritään juuri edistämään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä ja vastaamaan ilmastonmuutoksen haasteisiin.

Hajautumiskehityksen yhteydessä myös yhdyskuntien lähiluonto pirstoutuu pieniksi saarekkeiksi ja asukkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistytymiseen, marjojen ja sienten poimintaan ja hiljaisuuteen vähitellen häviävät. Lehtomäki piti tärkeänä, että kaupunkiluonnon ja sen ekosysteemipalveluiden tarjoamat mahdollisuudet otetaan suunnittelussa huomioon ja asukkaille annetaan mahdollisuus oman elinympäristönsä kehittämiseen. Toisaalta luontoympäristö tulee nähdä myös itseisarvona. Lehtomäki totesi, että kasvavien kaupunkien liepeillä rakentamista voidaan ohjata nykyistä paremmin, sillä nykyinen lainsäädäntö tarjoaa siihen välineitä. Oma haasteensa on vapaa-ajan asuntojen varustaminen kaupunkimaisiksi kakkosasunnoiksi.

Kansalaisten yhdenvertainen kohtelun vaatimus ja väestön ikääntyminen on korostanut elinympäristön ja rakentamisen suunnittelussa esteettömyyttä, Suomessa erityisesti liikkumisen esteettömyyttä. Eri toimintojen saavutettavuus on tärkeä osa kaikille sopivaa elinympäristöä. Tämä tarkoittaa ministerin mukaan palvelujen ja muiden asumisen kannalta tärkeiden toimintojen sijoittamista mieluiten asukkaiden lähiympäristöön kävely- ja pyöräilyetäisyydelle ja joka tapauksessa joukkoliikenteen palvelualueille. Erityisen tärkeää on koulujen, päiväkotien, virkistysalueiden sekä kävely- ja pyöräilyreittien sijoittaminen niin, että lapset voivat liikkua itsenäisesti ja turvallisesti.

Ministeri Lehtomäki palasi lopuksi ajankohtaiseen keskusteluun haja-asutusalueiden jätevesiratkaisuista. Hän vahvisti näkemyksensä, että haja-asutusalueiden jätevesien käsittelytasoa tulee kohentaa. Oman elinympäristön viihtyisyys ja talousveden hygieeninen turvallisuus ovat tärkeitä asioita, joita

koskeviin ratkaisuihin tarvitaan asiantuntijoiden apua ja osaamista. Sekä kaupunki- että maaseutuasukkaan elinympäristöissä on syytä kehittää ympäristöteknologiaa elinympäristön viihtyisyyden, terveellisuuden ja ekologisen toimivuuden turvaamiseksi.

3) ELYt - mahdollisuus kestävän kehityksen ankkuroimiseen aluehallintoon

Johtaja **Ulla Koivusaari** Pirkanmaan ely-keskuksesta kertoi valtion aluehallinnon uudistumisesta ja kestävän kehityksen politiikan mahdollisuuksista ankkuroitua uuteen eri sektorit yhdistävään organisaatorakenteeseen.

Kestävä kehitys näkyy strategia-asiakirjan ja strategisten tulossopimusten tavoitteissa. Strategiset tavoitteet ovat alueellisen kilpailukyvyn ja väestön hyvinvoinnin edistäminen, ilmastonmuutoksen hillintä ja kestävän kehityksen edistäminen, sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toiminnan kehittäminen. Käytännössä kestävä kehityksen sisältyy mm. alueellisiin ympäristöohjelmiin, maakunnallisiin suunnitteluasiakirjoihin sekä sektorikohtaisiin ohjelmiin. Haasteena on kestävän kehityksen toteutuminen elyjen päätöksissä, ohjauksessa ja käytännön toimenpiteissä.

Sektorilähestymistavoista pyritään siirtymään teemalähestymistapaan, jolloin keskeistä on ratkaisujen löytäminen hyvään elämään, terveelliseen elinympäristöön tai kestäviin arjen ratkaisuihin.

Koivusaari totesi että vähenevät resurssit ovat todellisuutta, johon on sopeuduttava priorisoimalla ja kehittämällä osaamista. Haasteena on asiantuntijatiedon ja osaamisen säilyttäminen.

4) Keskustelua

Kansanedustaja **Tiusanen** totesi, että organisaatioiden merkitystä ei saa aliarvioida. Hän viittasi Metsähallitukseen, johon tuottavuusohjelma kohdistaa vuoteen 2015 mennessä 20 % leikkauksia. Toisaalta on yhä enemmän lainsäädäntöä, mm. YVA-asetus pitäisi katsoa uudelleen. Tiusanen myös katsoi, että kestävän kehityksen käsite tulisi avata ja täsmentää, jotta se saisi lisää painoarvoa mm. lakien ja asetusten muodossa.

Stranius SLL:stä kysyi, miten ympäristö- ja luonnonvarapuolella resurssit ovat kehittyneet? Kestävän kehityksen mukaisen elinympäristön hän tiivisti lastenvaunuetäisyydeksi tai mummon matkaksi palveluihin.

Juvakka TEKRY:stä totesi, että ihminen arvostaa terveyttä ja hyvää elämänlaatua ja kysyi, mikä vaikutus yhdyskuntarakenteella on ihmisten terveyteen. Hän piti hyvänä ELY-keskusten tavoitetta edistää hyvää elämää sektoritavoitteiden sijaan, jolloin voidaan tunnistaa hyvän elämän eri osa-alueiden yhtymäkohdat. Hän myös heitti, voisiko keke-toimikunnan muuttaa Suomen hyvän elämän toimikunnaksi.

Lehtomäen mukaan Metsähallituksen organisaatorakennetta on pohdittu ja valtion maa- ja vesiomaisuus pidetään edelleen valtion ohjauksessa. Talousmetsäpuoli joudutaan erkaannuttamaan, mutta valtionvallalla säilyy selvä ohjaava rooli luontopalvelujen varjelemiseksi. Kestävän kehityksen jalkauttaminen lainsäädäntöön on jo tapahtumassa, mm. materiaalihokkuuden edistäminen

tulee osaksi jätelakia. Hyvä kysymys on, miten kestävä kehitys voitaisiin juridisoida ympäristölainsäädäntöön kun sitä uudistetaan. Lehtomäki totesi lopuksi, että tuottavuusohjelma merkitsee resurssien pienenemistä, jolloin hallinnossa tarvitaan priorisointia ja tehostamista.

Koivusaari jakoi huolen YVA-prosesseista. Hänen mukaansa lupaprosessit ja YVA sekoitetaan helposti kansalaisten silmissä, luullaan että YVA tarkoittaa ympäristölupaprosessia.

5) Tulevaisuuden kestävä kunta

Suomen Kuntaliiton johtaja *Leena Karessuo* totesi, että esimerkkejä kestävästä kunnasta on Suomessa runsaasti. Hän mainitsi energiatehokkaasti rakennettuja ympäristöjä, kuten nollaenergiakohteet Järvenpäässä ja Kuopiossa tai Naantaliin rakennettu vähäpäästöinen pientaloalue. Asumisen, palvelujen ja liikenteen yhteensovittamista on kokeiltu mm. Tampereella ja Jyväskylässä. Uusiutuvia energialähteitä on hyödynnetty menestyksekkäästi mm. Joensuussa ja Hirvensalmella. Kestävästä elinkeinopolitiikasta merkittävänä lippulaivana toimii Karessuon mielestä viiden kunnan HINKU-hanke.

Keskeistä on Karessuon mielestä kuntalaisen asettaminen toiminnan keskiöön sekä kokonaisnäkökulman ja pitkäjänteisen johtamisen vahvistaminen. Yksittäisillä hankkeilla ei saada pysyviä muutoksia aikaiseksi. Johtajilta kaivataan tukea myös uusille rohkeille avauksille ja niiden toteuttamiselle. Riskejä ei pidä systemaattisesti kaihtaa. Karessuon mukaan vuorovaikutus elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa on palkitsevaa, sillä uudet innovaatiot syntyvät usein juuri toimintojen rajapinnoilla.

Valtiolta ja kunnilta kaivataan yhteistä strategista näkemystä kuntien tulevaisuudesta ja yhteistyön vahvistamista. Valtion ohjaukseen kaivataan enemmän kokonaisuudet huomioivaa näkemystä. Karessuo ehdotti valtion ja kuntien ilmasto- ja energiakumppanuuden kehittämistä ja laajentamisesta esimerkiksi maankäyttöön ja liikenne- ja ratkaisuihin.

6) Yhteistyöllä, rohkeudella ja luovuudella kohti hiilineutraalia kuntaa

Uusikaupunki on yksi viidestä Suomen ns. HINKU-kunnasta, jossa on lähdetty vähentämään kunnan hiilidioksidipäästöjä omaehtoisesti yhteistyössä kunnan, kaupunkilaisten, yritysten, maatalouden ja vapaa-ajanasukkaiden kanssa. Kaupunginjohtaja **Kari Koski** piti tärkeänä, että kaikki kaupungin toimijat ovat olleet mukana hankkeessa ideoimassa ja toteuttamassa alusta lähtien. Esimerkiksi kuntalaiset lähettivät nettikyselyn kautta noin 1900 ideaa päästöjen vähentämiseksi. Realistinen mutta luova yhteistyökonsepti yritysten kanssa on ollut avainasemassa.

Yrityksillä on Kosken mukaan hyvä valmius ja kiinnostus muutokseen ja HINKU sisällytettiin osaksi kaupungin elinkeinopolitiikan välineitä. Pääpaino Uudessakaupungissa on ollut energiakysymyksissä ja uusissa ekotehokkaissa konsepteissa. Esimerkkinä hän nosti esille uuden bioenergiakonseptin, jossa biokaasulaitos, voimalaitos, kalanviljelylaitos ja kasvihuone tuottavat suljetussa kierrossa ekotehokkaasti energiaa toinen toistensa toimintoihin. Lisäksi

biopolttoainetuotanto soijasta on käynnistynyt ja etanolista on valmisteilla. Autoteollisuudesta tunnettu Uusikaupunki on myös lähtenyt mukaan sähkö- ja hybridiautotuotantoon.

Toimien vaikuttavuutta on myös mitattu päästölaskennalla sekä yrityskohtaisesti että kaupungin energiakäytön seuraamiseksi. Uudenkaupungin tavoite on vähentää hiilidioksidipäästöjä 85 % vuoteen 2020. HINKU-hankkeen aikana 2008-2010 päästöt ovat tippuneet 14 %. Lisäksi on jo tehty päätöksiä muutoksista, jotka pienentävät päästöjä edelleen 50 %. laskelmissa ei ole mukana kunnan alueella toimivaa lannoitetehdasta, jossa katalysaattori-investoinnin avulla saatiin metaanipäästöt tippumaan noin 90 %. Jos siis lannoitetehtas huomioidaan, ovat uudenkaupungin yhteenlasketut kasvihuonekaasupäästöt alenneet kahdessa vuodessa noin 78 %.

7) Ratkaisuja2011-konferenssi: kestävät ratkaisut osaksi Turun ja turkulaisten arkipäivää

Turun ympäristötoimenjohtaja **Mikko Jokinen** kertoi Turussa 31.1.-2.2.2011 järjestettävästä pohjoismaisesta kestävän kehityksen konferenssista, jonka tavoitteena on alueelliset ja paikalliset kestävän kehityksen ratkaisut kaikkien ulottuville. Konferenssi käynnistää Suomen puheenjohtajuusvuoden Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja linkittyy myös Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoteen.

Konferenssin sisältö on jaettu neljän pääteeman - maa, ilma, vesi ja tuli - alle. Kestävät ratkaisut voivat sitten liittyä esimerkiksi luovaan yhdyskuntasuunnitteluun (maa), ekotehokkaisuun energiaratkaisuihin (ilma), Itämeren suojeluun (vesi) tai kulutustapojen muuttamiseen (tuli). Yhtenä konferenssin tavoitteena on myös toteuttaa käytännössä kestävän kehityksen mukainen konferenssi, jonka hiilijalanjälki jäisi mahdollisimman pieneksi. Käytännössä tämä mahdollistetaan mm. minimoimalla liikkumistarvetta ja kertakäyttötavaroita, tarjoilemalla vain lähi- ja luomuruokaa sekä hankkimalla tuotteita ja materiaaleja, joita voidaan käyttää myös konferenssin jälkeen.

Turku näkyy paitsi isäntäkaupunkina, myös lukuisten vierailukohteiden kautta tapahtuman aikana. Myös turkulaiset pääsevät tutustumaan hyviin käytäntöihin. Konferenssin kautta Turku saa Jokisen mukaan vauhditettua paikallisia kestävän kehityksen ja ilmastoprosesseja ja voi innostaa ystävyys- ja kumppanuuskaupunkeja osallistumaan.

8) Keke kuuluu kaikille – kestävän kehityksen helmiä ruohonjuuritasolta

Eija Koski esitteli 4V –hankkeen (Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin), jonka tavoitteena on kehittää mahdollisuuksia kestäväan, viihtyisään ja vastuulliseen kaupunkiasumiseen yhdessä asukkaiden, asuinkiinteistöjen, koulujen, päiväkotien ja yhdistysten kanssa Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla.

Koski painotti, että sosiaalisiinkin innovaatioihin pitää investoida. Osallisuutta ei voi ulkoistaa; nollaenergiataloakin pitää osata käyttää. Koski peräänkuulutti kohtaamispaikkojen tarpeellisuutta, mikä edistäisi yhteistoimintaa. Monesti hyvin pienet asiat estävät asioiden etenemisen. Toisaalta pienet asiat voivat olla moottoreina suurempien tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhtenä "keke-helmenä"

hän toi esille päiväkotien lakanakäsipyyhkeet, jotka ovat tuoneet mittavia säästöjä kertakäyttö- tai froteepyyhkeisiin verrattuna.

Koski kertoi, että Vantaalla ja Espoossa perustettu kestävä kehityksen kasvatusryhmät, Helsingissä puolestaan leikkipuistojen yhteistyöryhmä. Koulujen ja päiväkotien opettajille sekä leikkipuistojen ohjaajille on laadittu keke-oppaat, jotka antavat eväitä opettajien arkipäivään. Lisäksi Koski kertoi vuokratalojen asukasosallisuus-hankkeesta, jossa osallistavalla asukastoiminnalla on saatu konkreettisia hyötyjä aikaiseksi, mm. vähennetty muuttohalukkuutta, pienennetty ympäristövaikutuksia jne. Aasukkaat ovat olleet mukana mm. pihansuunnittelussa ja pihanhoidossa.

9) Keskustelua

Salka **Orivuori** WWF Suomesta peräänkuulutti hyvää elämää, joka ei perustu pelkästään kulutukseen ja taloudelliseen hyvinvointiin. Keskeistä on kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen yhdessä tekeminen. Hän kaipasi valtionkin politiikkaan kunnianhimoisempia ja kokonaisvaltaisempia tavoitteita. Keinoja hänen mukaansa on jo; uusia innovaatioita ei välttämättä tarvita, tarvitaan rohkeutta ja pilottihankkeita. Hän painotti, että toimenpiteet eivät ole vain kuluja vaan myös säästöjä.

Kuluttajaliiton Antero **Alku** totesi, että kuluttajat päättävät toteutuvatko tavoitteet. Yleisesti oletetaan, että ihmiset toimivat optimaalisesti, mutta he kuitenkin optimoivat omaa käyttäytymistään. Kuluttajat eivät aina välttämättä tiedä omaa etuaan, esimerkiksi sitä, että autoilu on kallista ja joukkoliikenteen kuukausilipun hinnalla saa autolleen vasta liikennevakuutuksen ilman yhtään ajokilometriä. Hän kaipasi valtiolta ja kunnilta valistuneita päätöksiä, jotka mahdollistavat kansalaisille kestävien valintojen tekemisen. Naisjärjestöjen Tuula **Ahola** muistutti, että Uudessakaupungissa kestävä kehityksen valtavirtaistaminen tapahtui parhaiten koulujen ja päiväkotien kautta. Hän painotti, että kestävä kehitys tulisi saada läpileikkaavasti kaikkeen perusopetukseen.

Ilkka **Sipiläinen** evankelis-luterilaisesta kirkkohallituksesta kertoi, että kirkon ympäristöjärjestelmää ollaan uudistamassa. Hän oli kiinnostunut kehittämään hiililaskuria yhteistyössä kuntien kanssa. Eero **Yrjö-Koskinen** SLL:sta pahoitteli, että vakavasti velkaantuneet kunnat joutuvat keskittymään lähinnä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen, jolloin kestävä kehityksen ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen voi olla haasteellista. Hän piti valtion roolia tärkeänä tuen ja lakisääteisten velvoitteiden asettamisessa.

Klemetti **Näkkäläjärvi** Saamelaiskäräjistä puolestaan pahoitteli, että keskustelun painopiste on kaupungeissa. Hän painotti, että pohjoisen alueen merkitys ei ole vain virkistysalueressina, vaikka monet pohjoisen kunnat haluaisivat maksimoida matkailutulot alueelle. Tämä johtaisi siihen, että alkuperäisasukkaat joutuisivat antamaan omia alueitaan virkistyskäytölle. Hän kysyikin, miten voidaan turvata alkuperäiskansojen edellytykset kunnissa. Kansanedustaja Pentti **Tiusanen** jakoi Näkkäläjärven huolen. Hän myös tiedusteli Karessuolta, onko Kuntaliitto jakanut HINKU-tietoutta myös muihin kuntiin.

Karessuo kertoi Hinku-hankkeen ja Kuntaliiton tiiviistä ja hyvästä yhteistyöstä. Seuraava vaihe on hänen mukaansa käynnistymässä, jolloin uusia kuntia otetaan

mukaan. Tavoitteena on myös tiivistää yhteistyötä kunnissa toteutettavien muiden hankkeiden kanssa, esimerkkinä ilmastokampanjakunnat. Hän peräänkuulutti kumppanuutta kunnan ja valtion välille ilmastoasioissa. Valtion taloudellinen tuki on tärkeää.

Puheenjohtaja Anni **Sinnemäki** veti lopuksi alustuksia ja keskustelua yhteen. Hän piti hyvänä johtaja Karessuon esittämää aloitetta ilmasto- ja energiakumppanuuden laajentamisesta esimerkiksi maankäyttöön ja liikenneratkaisuihin. Hän myös kannatti koehankkeiden ja pilottiprojektien rohkeampaa toimeenpanoa ja piti hyvänä, jos valtiotoimijat voivat siinä suhteessa jotain oppia kunnilta ja paikallistoimijoilta.

10) Mahdolliset muut asiat

Muita asioita ei tullut esille.

11) Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja, työministeri *Anni Sinnemäki* päätti kokouksen ja totesi, että vuoden 2010 viimeinen kokous pidetään torstaina 2.12.2010 klo 9.30-11.30 Säätytalolla. Teemana on tuolloin "kestävä kulutus ja tuotanto".